

Крывавай плямай у гісторыі пазначана будаўніцтва ў 1943 г. дзіцячага донарскага канцлагеру ў в. Чырвоны Бераг. Тут быў апрабаваны новы – «навуковы» – метад забору крыві. Дзяцей падвешвалі пад мышкі, сціскалі грудзі. Для таго каб кроў не згортвалася, рабілі спецыяльны ўкол. Скура на ступнях адразалася – ці ў іх рабіліся глыбокія надрэзы. Уся кроў сцякала ў герметычныя ванначкі. Целы пакавалі ў цёмныя мяшкі, пасля чаго спальвалі на вогнішчы, якое мела форму нямецкай свастыкі. Таму ні адной магілы дзяцей-вязняў у Чырвоным Беразе няма. Загінула 4,5 тысячы дзяцей да 15 гадоў.

У в. Свабода Петрыкаўскага раёна нямецка-фашысцкія захопнікі стварылі спецыяльныя лагеры для дзяцей. За калючы дрот гітлераўцы сагналі больш 300 дзяцей. У 1944 г.з Петрыкаўскага раёна было сагнана ў канцлагеры больш за 150 дзяцей.

Над дзецьмі Гомельшчыны здзекаваліся не толькі на іх Радзіме. Многіх гвалтоўна зганялі ў Германію ў якасці донараў для нямецкіх салдат, а кагосьці – для працы. Гісторыю свайго ўкрадзенага дзяцінства мне асабіста паведаміла былая вязніца лагера у г. Лангельфельд Рудзінская Зінаіда Іосіфаўна.

Сваімі гісторыямі выжывання дзеці даказалі, што таксама могуць быць героямі! Многія з іх змагаліся з фашызмам. Напрыклад, Сітніца Віктар Васільевіч – удзельнік партызанскага руху, актывіст у мерапрыемствах па «рэйкавай вайне» у Петрыкаўскім раёне.

Я. Ігнацьеў

СТАРАБЕЛАРУСКАЯ МОВА: ПРАБЛЕМА ДЭФІНІЦЫІ І РОЛЯ Ў ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Старабеларуская мова была дзяржаўнай мовай ВКЛ да 1696 г. Відавочна, уплыў гэтай мовы на гісторыю Беларусі і Украіны, дзе таксама ўжывалася гэтая мова, даволі значны, таму што цягам некалькіх стагоддзяў яна панавала ва ўсіх сферах жыцця і грамадскага ўжытку той беларуска-літоўскай-руска-украінскай дзяржавы.

Аднак ужо даволі даўно вакол назвы старабеларускай мовы вядзецца сур'ёзная палеміка. І сапраўды – ці можна называць яе толькі «старабеларускай»? Разгледзім самыя распаўсюджаныя сучасныя варыянты яе моўнага замацавання, а таксама вызначым самы прымальны варыянт для яе магчымага ўжытку.

Заходне-руская мова або гаворка – назва, якая ўжываецца ў сучаснай лінгвістыцы, у асноўным, расейскімі навукоўцамі. Асноўная праблема гэтага тэрміну – тое, што ён узнік як вынік ідэалогіі «заходне-русізму», то бок мова, на якой падчас узнікнення тэрміну размаўлялі на тэрыторыі сучасных Беларусі і Украіны, атаясамлівалася з тагачаснай рускай і таму лічылася яе дыялектам. Але гэты пункт гледжання не зусім лагічны,

паколькі тыя землі, на якіх размаўлялі на гэтай мове, да падзелаў РП ніколі не ўваходзілі ў склад Расійскай імперыі. Гэта азначае, што мовы народаў, якія жылі на тэрыторыях ВКЛ і Расійскай дзяржавы адпаведна, развіваліся асобна адна ад адной, маючы агульнага продка.

Літоўска – руская мова або літоўска – славянская мова – тэрміны, якія таксама ужываліся некаторымі даследчыкамі. Пераважнаць гэтага варыянту ў тым, што ён прыблізна адлюстроўвае, менавіта ў якой дзяржаве і на якой тэрыторыі мова ўжывалася. С іншага боку, у кантэксце сучаснай класіфікацыі моў падобная назва здольна вызваць блытаніцу з-за таго, што гэтая мова не належыць да балцкіх моў, то бок не мае амаль нічога агульнага з сучаснай літоўскай мовай. Больш за тое, паняцце «Літва» таксама значна змянілася.

Стараўкраінская мова ды старабеларуская мова. Праблема гэтых тэрмінаў у тым, што яны не дазваляюць абагуліць мову славян ВКЛ. Між тым у асобных даследаваннях звяртаецца ўвага на ўкладанне агульнадзяржаўных актаў на старабеларускай мове як на беларускай этнічнай, так і на ўкраінскай тэрыторыі, што не дазваляе пашыраць згаданы тэрмін на ўсю пісьмовую мову ВКЛ.

Рутэнская мова – тэрмін, які паходзіць ад англійскага «Ruthenia» – Русь. Гэты варыянт дазваляе адзначыць геаграфічнае распаўсюджванне мовы, намінальна адрозніваць рускую мову ад славянскай мовы ВКЛ ды аб’яднаць паняцці старабеларускай і стараўкраінскай моў.

У выніку можна сказаць, што з існуючых варыянтаў «рутэнская мова» – адзіны найбольш адэкватны. Толькі гэтая назва адначасова адлюстроўвае геаграфію ўжывання, намінальна адрознівае мову ад рускай і атаясамлівае старабеларускую і стараўкраінскую, не аддаючы перавагі ніводнай з іх.

А. Канавальчык

ПРАВЕДНИКИ – НЕИЗВЕСТНЫЕ ГЕРОИ ВОЙНЫ

Нацистская оккупация Беларуси в годы Великой Отечественной войны принесла неизмеримые масштабы горя не только белорусскому народу, но и представителям других национальностей. Среди них – евреи Беларуси, кто оказался в оккупированном Минске, стал узником гетто. С момента его создания летом 1941 г. в нем шло систематическое истребление людей еврейской национальности: их убивали всюду – в домах, на улицах, на рабочих местах. Спасти жизнь еврею в тех экстремальных условиях оккупации было сродни подвигу. Именно такую роль примерили на себя и с честью выполняли белорусские праведники – простые жители, которые, рискуя своей собственной жизнью и жизнью родных и близких, встали на защиту слабых, помогали евреям, взрослым и детям, целым семьям, гонимым на голод, нищету и смерть. Эти люди достойны того, чтобы их помнили.